

δάσκαλος

δάσκαλος, ο, θηλ. **δασκάλα, η** (βλ. λ.), ουσ. [*<αρχ. διδάσκαλος <διδάσκω>*], ο δάσκαλος. **1.** (στη γλώσσα της αργκό) ηλικιωμένος παράνομος με μεγάλη πείρα στην πιάτσα, που συμβουλεύει τους νεότερους και που ο λόγος του τις πιο πολλές φορές επέχει θέση νόμου, αφού, εκτός από τις συμβουλές που δίνει, εκτελεί άτυπα και χρέη δικαστή στις διαφορές των νεότερων παρανόμων: «κάθε φορά που δημιουργείται κάποιο πρόβλημα, τρέχουν στο δάσκαλο να τους λύσει τη διαφορά». **2.** (στη γλώσσα της αργκό) ο κατά τόπους αστυνομικός υπεύθυνος, ο αστυνόμος: «μόλις είδαν από μακριά να 'ρχεται ο δάσκαλος, έκατσαν όλοι στ' αβγά τους». **3α.** ως επιφών. **δάσκαλε!** τιμητική προσφώνηση σε φτασμένο πνευματικό άνθρωπο ή καλλιτέχνη: «καλημέρα σας, δάσκαλε!». **β.** φιλική προσφώνηση σε άτομο ανεξαρτήτου επαγγέλματος ή ιδιότητας: «να σε ξαναδούμε, δάσκαλε, απ' τα μέρη μας!». Συνών. *μάστορα!* (3α, β). **4α.** τιμητική προσφώνηση σε οικείο άτομο ή σε άτομο που αναγνωρίζουμε την αξία του, που αναγνωρίζουμε την ανωτερότητά του και του δίνουμε το προβάδισμα: «περάστε, δάσκαλε, καθίστε!». **β.** λέγεται και με ειρωνική διάθεση: «τι θα γίνει με σένα, ρε δάσκαλε, πάλι κοπάνά απ' τη δουλειά σου έκανες!». Συνών. *αρχηγέ!* (2α, β) / *αφεντικό!* (3α, β) / *γιατρέ!* (3α, β) / *γίγαντα!* (4α, β) / *καπετάνιε!* (4α, β) / *μάστορα!* (4α, β) / *μεγάλε!* (9α, β) / *ντόκτορ!* (3α, β) / *στρατηγέ!* / *τσιφ!* (3α, β). **5.** αυτός που διδάσκει, που συμβουλεύει, που καθοδηγεί κάποιον: «ποιος είναι ο δάσκαλός σου στη ζωγραφική; || για να συμπεριφερθείς με τον τρόπο που συμπεριφέρθηκες, πάει να πει πως δεν είχες καλό δάσκαλο». (Λαϊκό τραγούδι: *σε γελάσαμε, μη χάνεις τον καιρό σου, δε σε σπούδασε καλά ο δάσκαλός σου*). **6.** τεχνίτης, επαγγελματίας ή πνευματικός άνθρωπος, που κατέχει πάρα πολύ καλά τη δουλειά του, το επάγγελμά του ή την τέχνη του, η αυθεντία, ο μετρ: «όταν παρουσιάζει κάποια βλάβη τ' αυτοκίνητό μου, το πηγαίνω στον τάδε, που είναι δάσκαλος στ' αυτοκίνητα || είναι δάσκαλος στις συναλλαγές || είναι δάσκαλος στη δουλειά του || ο Σεφέρης υπήρξε δάσκαλος στην ποίηση». (Λαϊκό τραγούδι: *όσο υπάρχει τράπουλα, θα βγαίνουνε ρηγάδες κι όσο υπάρχουν δάσκαλοι, θα βγαίνουν μαθητάδες*). Συνών. *μάστορας* (4). **7.** αυτός που είναι έμπειρος, επιδέξιος, δεξιότεχνος με ό,τι καταπιάνεται: «είναι δάσκαλος στη διπλωματία || είναι δάσκαλος να κατακτά τις γυναίκες». Συνών. *καλλιτέχνης* (1) / *μάστορας* (6). **8.** αυτός που ξέρει να κάνει κάτι καλά ή να παίζει πολύ καλά κάποιο παιχνίδι: «είναι δάσκαλος στο κλέψιμο || είναι δάσκαλος στα χαρτιά || είναι δάσκαλος στο τάβλι || είναι δάσκαλος στην τρίπλα». Συνών. *καλλιτέχνης* (2) / *μάστορας* (7). Υποκορ. **δασκαλάκος, ο** κ. **δασκαλάκι, το**, θηλ. **δασκαλίτσα, η**

- απ' τ' αφτί και στο δάσκαλο, βλ. λ. [αφτί](#).

- *βρίσκω το δάσκαλό μου*, αντιμετωπίζω κάποιον που αποδεικνύεται ανώτερος, αξιότερος ή δυνατότερος από μένα, χάνω τα πρωτεία, νικιέμαι: «μην κοκορεύεσαι, γιατί μπορεί κι εσύ μια μέρα να βρεις το δάσκαλό σου». Από την εικόνα των μαθητών που, όταν συναντούν το δάσκαλό τους, συμπεριφέρονται με σεμνότητα, ή από την εικόνα των παρανόμων, που, όταν συναντούν τον αστυνομικό, διακόπτουν από φόβο κάθε παράνομη δραστηριότητά τους. Συνών. *βρίσκω το μάστορά μου* ή *βρίσκω το μάστορή μου*.

- *δάσκαλε που δίδασκες και λόγο δεν εκράτεις* ή *δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις*, λέγεται ειρωνικά σε άτομο που δεν τηρεί το ίδιο αυτά που συμβουλεύει στους άλλους. (Λαϊκό τραγούδι: **δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν κρατούσες**, *εμένανε συμβούλευες κι εσύ παραστρατούσες*).

- *δάσκαλος από δώδεκα καρέκλες* ή *δάσκαλος από δώδεκα σκαμνιά*, το άτομο για το οποίο γίνεται λόγος, είναι πολύ μορφωμένο: «ότι απορία κι αν έχουμε, τη λύνει ο τάδε, γιατί είναι δάσκαλος από δώδεκα καρέκλες».

- *κάνει το δάσκαλο*, συμβουλεύει κάποιον, χωρίς να έχει αυτό το δικαίωμα ή χωρίς να τηρεί αυτά που συμβουλεύει: «του αρέσει, χωρίς να του ζητάνε τη γνώμη του, να πετάγεται και να κάνει το δάσκαλο || είναι εύκολο να κάνει το δάσκαλο, αλλά άλλα λέει κι άλλα κάνει».

- *μ' όποιον δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις*, λέγεται επιτιμητικά για εκείνους που έχουν κακές συναναστροφές και συμπεριφέρονται ανάλογα: «πώς να μην πας φυλακή με τις παλιοπαρέες που είχες, αφού, μ' όποιον δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις». Συνών. *κατά τον Μαστρογιάννη και τα κοπέλια του / με (το) στραβό αν (σαν) κοιμηθείς, το πρωί θ' αλληθωρίσεις*.

- ο θυμός είναι κακός δάσκαλος, βλ. λ. [θυμός](#).

- ουδείς μωρότερος των γιατρών, αν δεν υπήρχαν οι δάσκαλοι, βλ. λ. [γιατρός](#).

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας